

Gigantic Grasshoppers

שלה תשע"ו

Artscroll Store Amash

2

PARASHAS SHELACH

13 / 28 - 14 / 5

it flows with milk and honey, and this is its fruit. ²⁸ But — the people that dwells in the Land is powerful, the cities are fortified and very great, and we also saw there the offspring of the giant. ²⁹ Amalek dwells in the area of the south; the Hittite, the Jebusite, and the Amorite dwell on the mountain; and the Canaanite dwells by the Sea and on the bank of the Jordan."

³⁰ Caleb silenced the people toward Moses and said, "We shall surely ascend and conquer it for we can surely do it!"

³¹ But the men who had ascended with him said, "We cannot ascend to that people for it is too strong for us!" ³² They brought forth to the Children of Israel an evil report on the Land that they had spied out, saying, "The Land through which we have passed, to spy it out, is a land that devours its inhabitants! All the people that we saw in it were huge! ³³ There we saw the Nephilim, the sons of the giant from among the Nephilim; we were like grasshoppers in our eyes, and so we were in their eyes!"

33. הנפילים — The Nephilim. The name is from the root נפל, to fall (see notes to Genesis 6:4).

ענק — Giant. This word is both a generic term for giant and a proper noun. The father of the giants then living in Hebron was named Anak.

וכן היינו בעיניהם — And so we were in their eyes. Although the giants came in daily contact with people of ordinary height — so that the Jewish spies should not have seemed especially small to them — the spies meant to imply that even the average people in Hebron were unusually tall, so that the Jews looked like grasshoppers to them (Or HaChaim).

וכן היינו בעיניהם — AND SO WE WERE IN THEIR EYES. — We heard them saying to each other, באנשים — which look like men."

3

וכן היינו בעיניהם — AND SO WE WERE IN THEIR EYES. — We heard them saying to each other, באנשים — which look like men."

4

The Call of the Torah - R. Munk

וכן היינו בעיניהם — We were like grasshoppers in our eyes, and so we were in their eyes. Rashi cites the Talmud which explains how the spies knew what the giants thought of them. The giants were sitting under some cedars for a mourner's meal and when the spies saw them, they quickly climbed into the trees to hide. From their perch they were able to overhear the giants say to one another: there are grasshoppers in the trees (Sotah 35b).

משנה שכיר

5

ארשום למוכרת מה ששמעתי היום משמיה דמרן הגאון הקדוש מו"ה שלמה האלבערשטאם ז"ל אבדק"ק באבוב יע"א שהיום הוא יומא דדילולא דלי, ואמרו לי משמו חידוש מוסר בפסוק ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, ופרשי שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים, עכ"ל. ולכאורה קשה מה בעי בזה שאמרו וכן היינו בעיניהם והלא די במה שאמרו כי היינו כחגבים בעינינו, היינו שאנו בעצמינו לא היינו נחשבים כאנשים נגדם.

אבל יובן בדרך מוסר, דיש ענין דחולין בדורא שהוא קטן מאד ומחזיק עצמו לכלום, ואעפ"כ הוא מלא גאות, והוא ענוה פסולה, ואצל ענותנותו שם גדולתו, שרצונו כל הכיבודים, והסימן לזה דאם אדם אינו פוגע בכבודו אף מעט מזער הוא להשמוע ולהרוג, הוא ראייה שאין ענותנותו אמיתית דלענין באמיתותו אינו מתיק כלל ואינו מקטין כלל על שמולוין אותו. והנה המרגלים היו אנשים חשובים בדכתיב ושם יג' ו' כולם

על כן ממילא לא היו יכולין לסבול איזה זלוול מאחרים, וזה שאמרו נהי שאנו בעינינו כחגבים, אבל מה שהיינו כן בעיניהם זה הי' כאב להם, ודפח"ח, והשי"ת יאר עינינו.

שערי דרך / פרשת שלה

קסו 6 פ"ח

עם הקדש וראשיו כיצד באו לכלל חטא?

המתבונן בפרשת המרגלים תתעורר בו בוודאי השאלה, הכיצד עלה בידם של עשרה אנשים, להסית עם רב מישראל, כנגד ה' ומשה עבדו. ובפרט כאשר מדובר בעם אשר חזה באותות ובמופתים אשר עשה ה' בארץ מצרים, עם אשר לא מש מאיתו עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, עם אשר נהפך לו היס ליבשה, עם שקיבל את התורה ובאותה העת כל שבעת הרקיעים פתוחים היו לפניו ועין בעין ראה כי אין עוד מלבדו, עם אשר אכל מן ושתה מים מן הסלע, עם אשר כזה כיצד הצליחו להסיתו ולהדיחו מעם ה' ומעם משה כל כך בנקל.

נתר על כך יקשה על המרגלים עצמם קרואי עדה אנשי שם, נשיאי ישראל אשר בוודאי היו מרוממים מעל עם ועדה, וכן מבואר בדברי הרמב"ן (במדבר יג' ד): 'מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא לצבאותם ולא כתולדותם. ונראה שראה למנותם הנה לפי מעלת השלוחים, כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר ספר, ואין מעלתם שוה אבל יש מהם גדול מחברו בחכמה ובכבוד, והקדים הנכבד הקודם במעלה, כי ממעלת עצמם מנאם לא למעלת השבט.'

(א) השליה הקדוש כתב בענין המרגלים (בחלק תורה שבכתב בענין מרגלים) וז"ל: דכונת המרגלים היתה ברע לעשות עיכוב לישראל במדבר, והתחילו בהמצאות לעשות שיהיו לישראל וכו', וטעמם היה כי הבינו למה לא נטלתו הנשיאים הראשונים בחשון חבריו אלא

ידאי גדולתם שמרה להיות בארץ ישראל, ובודאי כך היה אם לא נגזרה מיתה, וחשבו המרגלים כל זמן שישראל בחוץ לארץ ישארו הם בנשיאות הכיון שעלו לא ירדו וכו', והביא כן מהזוה"ק שכתב: מיט אמאי נטלו עיטא דא אלא אמרו אי ייעלון ישראל נעביר אנן טלמיהו

רישין וימני משה רישין אחרנין, דהא אנן זכינן במדברא למחוי, אבל בארעא לא נזכי, ע"כ, וכתב עוד שם: ועל הכנענים אמרו כי הם אנשי מדות, יל בעלי מדות טובות כמו שנפרש, והנה כיבוש ארץ היא שכתוב לא בצדקתך וגו' כי אם ברשעת הגויים, וזה לא נתקיים [לפי דבריהם] ועדיין לא שלם עוון האמורי וכו', ועל זה אמרו ארץ אוכלת יושביה ר"ל אינה קולטת הרעים, כי תקיאת הארץ מאחר שהיא מושגתה, ואילו קיימים כי הם אנשי מדות טובות, והא ראייה שלא פגעה מדת דינם בנו בראותם אותנו אף כי היינו בעיניהם כחגבים, הרי עשו כמה תחבולות שישארו ישראל במדבר, רמזו צדקת הגויים וכו', עכ"ל.

נמצא לפירוש השליה כמה שאמרו אנשי מדות, כינו בזה לומר שהם אנשי מדות טובות, וכן פירש בס' כלי יקר כונת אמרם אנשי מדות, שהם מתנהגים ביושר ובצדק, ורצו לומר בזה דמעשיהם הגונים וישרים ולא שלם עוון האמורי שנוכל לכבשם ולהורישם.

(ג) ובמה שאמרו ונהי בעינינו כחגבים, לפי פשוטו הוא שהיו נראים בגופם קטנים ונמוכים כחגבים, לגבי גודלם וגובהם של יושבי הארץ וכמו שהביא רש"י מ"חז"ל, אולם לפי דברי השליה והבלי יקר הנ"ל במ"ש אנשי מדות רצו לומר בעלי מדות טובות ומתנהגים ביושר ובצדק, ולא שלם עדיין עוון האמורי לגרשם מן הארץ, יש להעמיס ג"כ בזה: שתפסו הדמיון לומר ונהי בעינינו כחגבים, היינו שהיו בעיניהם כמו חגבים וארבה הגוחלים ותומסים ואוכלים את פרי יגיעתם ועמלם של בעלי הארץ והשדות, אשר חרשו וזרעו ועיבדו את הארץ שתתן יבולת,

והם באים ותומסים ומפסידים אותם, ומצינו בגמרא (בבא קמא קט"ז ב') שאמרו הגוול שנה מחברו ונטלה מסיקין וכו', מאן דתני מסיקין לא משתבש, דכתיב (דברים כ"ח) יירש הצלצל ומתרגמינן יחסניגיה סקאה, וכתב רש"י: ארבה גולן הוא שאוכל תבואות כל אדם, עכ"ל, נראה מזה שהארבה והחגב מכונה בשם גולן, וכן כינוי הם בזה לומר דמכיון שאנשי הארץ הם בעלי מדות טובות ומתנהגים ביושר ובצדק, איכ ראינו את עצמנו כחגבים וגולנים הבאים לירש את ארצם שלא בדין ושלא בצדק.

(ה) וכמו"כ בעינינו שביארנו דכונת אמרם ונהי בעינינו כחגבים, כינו בזה לומר דהם נחשבים בעיניהם כחגבים הבאים לגול ולחמוס הארץ מיושביה, גם בזה הפכו לרעה הטובה שחשב הקב"ה על ישראל, לטובתם ולכבודם, והוא, על פי מה שאמרו במדרש, שהביא רש"י ריש פרשת בראשית, אמר ר' יצחק, לא הית צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצות ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד

לעמו לתת להם נחלת גויים, שאם יאמרו אימות העולם לישראל לטעים אתם שכבשתם ארצות שבעה גויים, הם אמרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו, ע"כ, וצריך ביאור בזה, דלכאורה טענה ותשובה כזו היא פתחון פה לכל גוול וחומס שיאמר דהקב"ה נתן בתחילה להבעלים, והוא נטלה עכשיו ממנו ונתנה לו, כיון שעלתה בידו ליטלה ממנו, ובטענה כזו לא שבקת חיי לכל בריה.

ונראה הביאור בזה, דודאי אם היה כיבוש הארץ בדרך הטבע, לא היה בטענה זו תשובה ניצחת מצד ישראל להוכיח לכל העולם בבירור שהשם נטלה מהם ונתנה לנו, אבל כיון שהכיבוש שכבשו ישראל את הארץ וניצחו את האומות, לא היה אפשרי כלל בדרך הטבע, הן מצד גודלם וגבורתם של העמים, והן מצד גודל וחזק הערים הבצורות בשמים, וכמפורש במקראות הנ"ל

שאמר להם משה לישראל שמע ישראל וגו' אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק וגו', ובפרט שישראל שזה זמן מועט שיצאו מעיני מצרים ומעבודת פרך, והיו נעים ומטולטלים, עיפים ויגעים מלכתם במדבר הגדול הזה — שהוא ילחם ויניצח את העמים הגבורים הללו אשר לא היתה אומה שבעולם שתתייצב ללחום עמהם, אם כן במלחמה וכיבוש הזה הכירו וידעו כל יושבי תבל כי מן השמים נלחמו עמהם, וידעו עשתה זאת ליטלה מן העמים האלו וליתנה לישראל, וכמו שאמר שם בקרא: עם גדול ורם וגו', וידעת היום כי ה' א' הוא העובר לפניך אש אוכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך וגו', והוא שאמר ר' יצחק דמה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת

להם נחלת גויים וכו', היינו שכל העולם ראה ונוכח מצד הנס הגדול הזה של כיבוש העמים שלא כדרך הטבע — שרק ה' שבראה, הוא נטלה מהם ונתן לנו לאשר ישר בעיניו.

* נמצא לפי זה דאדרבא, חזק וגבורת העמים והערים הבצורות בחומה גבוה דלתים ובריח — היה בזה מחסדי השי"ת, וטובו עלינו, וכח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים, והוא כבודם של ישראל שלא יונו אותם האומות לומר בוזים ולסטים אתם שכבשתם ארץ לא לכם — וכעת באו המרגלים והפכו את הטובה הגדולה הזו לרעה, ואמרו ונהי בעינינו כחגבים וגולנים, הבאים לחמוס ולגולל את הארץ מיושביה.

שהתעו בו מעשיהם יותר מכולם, ת"ל אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו וכו', עיי"ש, מבוואר מזה דדור אחרון של הכנענים, וביחוד במקומות שכיבוש ישראל, התעו בו מעשיהם ביותר עד שנתמלאה סאתם והקיאה אותם הארץ, וגם זה שהיו העם והארץ עוים ביותר וישראל נצחום שלא כדרך הטבע, גם הוא עדות על רוע מעלליהם של העמים, וכמפורש שם בקרא דלעיל: כי ה' א' הוא העובר לפניך וגו', כי ברשעת הגוים האלה ה' א' מורישם מפניך, ואדרבא בזה הראה השי"ת כי הוא נטלה מהם מפני רוע מעלליהם ונתנה לישראל לאשר ישרו בעיניו, והם הפכו לרעה כל הטובה הזאת אשר עשה ה' לעמו ישראל.

נמצא, דכמ"כ שאמרו חז"ל עמ"ש ארץ אוכלת יושביה, דאמר קב"ה אני השבתיה לטובה והם חשבו לרעה, כך גם במה שטענו והתרעמו על חזק וגבורת העמים ועריהם הבצורות, וכן גם טענתם שעם הארץ הם בעלי מדות טובות ובעלי ישר, ושהם היו נראים בעיניהם כחגבים והגולנים הבאים לחמוס את ארצם — כל זה ה"י הפך האמת מן הקצה אל הקצה, וכמו שנתבאר שקל אלו הדברים היו לטובתם ולתועלתם של ישראל, והם הפכו כל זה לרעה, וכל זה גרמה להם הנגיעה, שראו שלא יהיו נשיאים בארץ, ולכוננה זו רצו להשהות את ישראל במדבר כדי שישארו הם בנשיאותם, וכמו"כ השליה מהזוה"ק.

קדושת לוי

ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, פירש רש"י שמענו אמרים נמלים יש בכרמים, ולכאורה קשה הלא בסמוך כתיב חגבים, והנראה, כי הכלל כשישראל עושין רצון הבורא ברוך הוא אז כביכול יש עליהם למלכת הבורא ברוך הוא, והוא הרמו ויהם כלב עלה נעלה, כלומר עלה יהיה עליהם למלכותו נעלה כשיהיה לנו עליות לעשות רצון הבורא ברוך הוא, והוא שרמזו רש"י ככאן, כי המרגלים פרק מעליהם עול מלכותו הבורא, וזה שפירש רש"י דל נמלים כמאמר הפסוק (משלי ו, ו) לך אל נמלה וכו' אשר אין לה וכו', לרמוז על הנ"ל, או יבואר, ונהי בעינינו כחגבים, פירש רש"י שמענו

אומרים נמלים יש בכרמים, ופירש רש"י תמה ומאי בעי הכא נמלים הא בקרא חגבים כתיב, ונראה, דאיתא בילקוט דתלמי אמר להם למה אתה רוצים לכבוש את ארץ ישראל הלא כל הארץ של הקדוש ברוך הוא והוא נתן לנו ואם כן יהיה צול בידכם, והנה חכמינו דל אמרו (עירובין ק ע"ב) על פסוק לך אל נמלה וכו', דאיסור גול יכולים ללמד מנמלה שאינה לוקחת מאחר, והוא שפירש רש"י דל שמענו אמרים שאלו אנשים אשר בכרמים רחוקים מגול כנמלים ועל ידי כך לא יקחו ארץ ישראל כמו שכתב הילקוט שכן אמר להם תלמי, אמנם באמת אינו כן כמו שפירש רש"י בפרשת בראשית, ברצונו נתן

Therefore a person must consider his options very carefully. He must minimize worldly endeavor only to the degree which is consistent with his true spiritual level. He must judge the extent of deprivation he will be able to bear should his endeavor not be blessed with the success for which he had hoped.

This weighing of options is an extremely delicate operation. The evil inclination lurks on both sides. If the person engages in more endeavor than his faith warrants, he will come close to God-denial. If he does less than his true status permits, he may be filled with remorse and eventually also come to deny God. The *yetzer* may sometimes prompt us to engage in more intensive worldly endeavor — when our spiritual level happens to be low. On the other hand it may tempt us to minimize such endeavor — when we are affected by spiritual yearnings. There is a delicate balance, and the decision is a basic human choice. It is impossible to arrive at the point of truth except through pure *yir'at shamayim*, through which alone can we escape our personal bias.

15 THE SIN

(3) Precisely what was the sin into which all Israel unwittingly fell? Ramban²⁷ tells us that Israel made a seemingly reasonable request. It is normal and proper for an army contemplating invasion to send out reconnoitering parties

to determine the best route to adopt and to estimate the strength and nature of the probable resistance. The mistake was that they failed to take their special circumstances into account. A nation which had seen the saving presence of Hashem constantly among them should have mustered enough faith to follow unquestioningly after the Cloud. Mosheh gave in to them only because he saw they were set on this course and he thought that not to agree would be worse than to agree. When he said²⁸ "The matter seemed good in my eyes" he meant, according to Ramban, "I accepted your evil plan and gave instructions for it to be carried out."

They may have thought they were doing a mitzva by minimizing the miracle,²⁹ but this was not the mitzva demanded of them at that moment. People who were constantly aware of the miraculous providence of Hashem should have been prepared to abandon all desire for human endeavor and to rely without question on faith alone. But once they had made the fatal mistake of seeking the way of human endeavor, Mosheh felt he could no longer prevent them from adopting this course. The level they were now on made it necessary. Ibn Ezra, too, writes:²⁸ "It was good in my eyes: because you had all agreed." The fact that all had agreed meant that the general level had now reached a stage where some endeavor on natural lines was called for. (Or, was thought to be called for. There was an error here, as will be explained shortly.) To sum up: the basic sin here was an error of a very subtle kind in the balance between faith and endeavor.

IN THE GUISE OF A MITZVA

(4) Let us pursue the matter further, to try and determine how subtle their error actually was.

(ו) ומה שתלו עצמם לומר שהם כגולנים מצד שאנשי הארץ הם אנשי מדות טובות ומתנהגים ביושר וצדק, ולא שלם עוון האמורי שנוכל לכבשם ולהורישם מן הארץ, גם בזה הפכו הקערה על פיה היפך האמת, וכמו שאמרנו יהושע וכלב: ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם, וכתב רש"י מחז"ל: צלם, מגינם וחוקם כשרים שבהם מתו וכו', יעו"ש, וכן אומר הכתוב (ויקרא י"ח), אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלה מפניכם ותטמאו הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה, וכן אמר הכתוב (שם י"ח א'), כמעשה ארץ מצרים וגו' וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, ואמר על זה בספרא (הובא קצת ברש"י שם), ומנין שלא היתה אומה באומות שהתעייבו מעשיהם יותר מן הכנענים, תלמוד לומר וכמעשה ארץ כנען לא תעשו, ומנין לדור אחרון שהתעייבו מעשיהם יותר מכולם, תלמוד לומר וכמעשה ארץ כנען לא תעשו, ומנין למקום שכאו בו ישראל וכיבשו.

16

It can. The *yetzer* is wily enough to convince a person that he is engaged in the profoundest repentance when in reality he is suffering from a loss of faith. When "they wept that night"³⁴ they were under the impression that their tears were tears of repentance while in reality they were tears of fright.

A sin which started with an almost imperceptible error in the balance between faith and endeavor ended with that fateful, useless weeping, which, as our Rabbis say,³⁵ ensured for us weeping throughout the generations, culminating in the destruction of two Temples and the millennia of exile.

MORAL INFECTION

There is an apparent contradiction in two comments of Rashi on this *parasba*. When the spies were appointed to their mission they were described as "men,"³⁵ and as we saw above, this meant "men of character." "At that time they were worthy," says Rashi.³⁶ But a little later Rashi writes:³⁷ "They went and they came'... just as their return was with evil counsel so was their original going with evil counsel." Maharal³⁸ reconciles this seeming contradiction by suggesting that since those who sent them were evil men "the spies learned from them and became like those who sent them." It is an amazing and frightening thought that men who were outstanding in greatness of character among that generation should have fallen from such heights to the depths of depravity and God-denial³⁹ in such a short time. And the cause? "They were infected by the evil of those who sent them." We have already seen that the "evil" of those who sent them was confined to an error of judgment. Convinced they were doing a mitzva, they erred somewhat in the direction of more endeavor than was warranted by

their spiritual level. And yet this was sufficient to have such dire and destructive effects.

שילכו בשליחותו של משה רבינו, ואפשר שזה כוונת חז"ל שאמרו (סוטה לד: ובלש"י כאן) שלח לך "לדעתך"², היינו שהשליחות חיה לדעתך, שילכו בשליחותך ולא בשליחות בניי, והנ"מ כזה יש לבאר ע"פ דברי מהר"ל כאן בגור ארי שכתב לתוך מה שהביא רש"י (בד"ה כלם אנשים) "ואותה שעה כשרים היי", ולהלן (פסוק כו) מביא רש"י וילכו ויבאו "להקיש הליכתן לביאתן מה ביאתן בענה רעה אף הליכתן בענה רעה". וקשה, הלא הביא רש"י דבשעת מניינים כשרים היו וביאר מהר"ל דבשעת המנינו כשרים היו אבל מיד הי' במשבתם להיות השלוחים של בניי, ושליחו של אדם כמותו ונעשו המרגלים רשעים כמו המשלחים שכונתם הייתה רעה, ולפי זה י"ל דזה עמנו הי' הנסיון שאם היו הולכין בשלוחים של משה רבינו היו ייולין, ולא היו נכשלים בשליחותם, אבל למעשה לא עשו כן רק באו להשיב תשובה לבני ישראל (כמבואר בפסוק כו), ומתחלת השליחות היו מכוונים לזה כמו שביאר מהר"ל ולכן נכשלו בשליחותם.

והנה כתבו בסוף פ' בהעלותך דאחר פרשת "ויהי בנסוע" התחילו בניי לירד

ממדרגתם ולא נמשכו עוד אחר הנהגת משה רבינו ולכן יבארו אז אלדד ומידד שמהם מה ויהושע מכניס, ואפשר שמשום זה מיאנו המרגלים בשליחותו של משה רבינו ע"ה³, שכבר שמעו שמתחנה ההנהגה, ולכן נמשכו אחר שליחות בניי שאמרו "נשלחה אנשים" וכו', כי חשבו שעכשיו נריכים להנהיג בדרך הטובה, ושכן יתהי' ההנהגה * באר"י והיו נריכים לתכסיס מלכמה, ויש צורך למרגלים.

ובזה יש לבאר מה שהביא רש"י מחז"ל (בפסוק לא) "חזק הוא ממנו" - "כביכול כלפי מעלה אמרו", ובגמ' (סוטה לה.) "כביכול אין בעה"צ יכול להוציא כליו משם". ובפשוטו קשה מאד שיאמרו כן אלא י"ל בכוונתם, שלא האמינו שע"פ דרך הטובה יהי' זיכולת להוריש את הגויים מהארץ, וכן גרמה להם השקפה זו לטעות ולומר "ארץ אוכלת יושביה היא" (פסוק לב), וברש"י שם "בכל מקום שעברנו מלאנוס קוצרי מחים, והקצ"ה עשה לטובה כדי לטרדם באצלם" וכו', כי המרגלים ראו בכל דבר את הנהגת הטובה ולא עלה בדעתם שיש השגחה ה' להנהיג את הטובה כרצונו לטובת האדם, ולכן חלו

19

(א) ונדי צעימו כחגבים וכן היינו צעימם (יג - לג). ובגמ' (סוטה לה.) אמר ר' משרשיא מרגלים שקרי הו, בשלמא "ונהי צעימו כחגבים" למי, אלא "וכן היינו צעימם" מנא הו דעי, ע"ש בגמ' דמסיק ולא היא וכו'. וי"ל שבכלל מה שטען ר' משרשיא דשקרנים היו, דמנא ידעי שכן היו חושבים עליהם, יש גם השקפה, שאין זה אמת שהגויים מסתכלים עלינו כחגבים, וכן הוא להדיא במדרש רבה (פרשה עז - ט) "וכן היינו צעימם", יודעים הייחס מה עשיתי אחכם לעיניהם, מי יאמר שלא הייחס צעימם כמלאכים, ע"ש במדרש. וכן הוא האמת דהגויים מסתכלים עלינו כמלאכים, ומכאן נובעת השגחה שיש להגויים עלינו, כי אף אם על הגוין נראה כי הגויים מסתכלים עלינו בציטור, אבל עמוק עמוק יודע הגוי כי היהודי הוא למעלה במדרגה ממנו, ולכן שונא אותו הגוי, כדאיפת בגמ' (שבת פט:) דלכן נקרא "סיני" שירדה שגחה לעכו"ם עליו, ומה שמו חורב שמו, ע"ש.

ובאמת הי' זה נחשב לחטא למרגלים שפחדו כ"כ מפני הנפילים בני הענק כמו שאמרו במדרש דמי יאמר שהיו צעימם

206

כחגבים, אפשר שהם פחדו מהיהודים, שנראו להם כמלאכים, וחטא זה שורשן מבקשת השמדתם של בני ישראל במקום שהיו להם לבטוח בה' כמו שהבאנו למעלה מהרמב"ן, והשפיעו גם על המרגלים שהיו שוחס של בניי כמבואר למעלה מהמהר"ל, ולמדן מכל זה כמה גדול הוא המשקל בין השמדתם לבטחון, ונסיון זה הוא נסיון פנימי בכל הדורות וההצננה היא דקה מאד, ונריכים לבדוק בחורין ובבדקין למצוא את דרך האמת וכמו שהבאנו למעלה מצעל מכתב אליהו הפרחדי את הענין בציטור כל הדין בשתלה זו, וע"ש היטב כי דברים יסודיים הם.

21

HOW TO PERCEIVE THE TRUTH

But if the balance is indeed so delicate and the danger of error so great, a person may well ask himself "How can I ever expect to get to the truth?" The answer is that everyone can get to the truth if he wants to. If he makes a supreme mental effort to view the problem from the "truth perspective," his heart will infallibly discern the true course to adopt. As we wrote in the article "Neither hidden nor far off:"⁴⁰ "Since bribery blinds the wise and no man can see his own faults, how are we ever to get to the truth? Surely we have an interest and a selfish bias in all that we think about...? The answer is that the bias never entirely obscures the truth. Even after the yetzer has persuaded a person to accept the false way as true, he still knows in his heart of hearts that the true path is 'truer' than the other one... This inability of the yetzer to obscure the truth completely is a direct outflow of the Creator's loving-kindness... Every human being thus has the faculty of determining in his own heart where the real truth lies."

PRACTICAL SUGGESTIONS

We explained above that one can minimize endeavor only to a certain extent. The proviso is that one is strong enough to withstand the tests that may result without feeling sorry that one started on the path of faith in the first place. We should therefore look for ways to lessen this risk by strengthening our ability to meet challenges of this sort. Here are some suggestions:

(ii) Pray with devotion until you recognize that everything comes from Hashem. Then even if you don't at first succeed in your endeavors you will know that your lack of success, too, is decreed by Heaven. The deeper your realization of this truth, the less likely you will be to regret the course you have adopted.

REFLECTION

(iii) Reflect constantly on the importance of trust in Hashem. Read about trust in our holy sources. Even when you are engaged in necessary physical endeavor be aware that you are only fulfilling the decree "By the sweat of your brow etc."⁴¹ Realize that what you will have is decreed and the extent of your endeavor will not alter this. All this will serve to strengthen your faith. Be prepared to close your ears to the taunts of those who call you "good-for-nothing" or other similar epithets. Better to be called this and worse, than to abandon one's principles. Remember the words of our Sages:⁴² "Better I should be called a fool all my life than be a rasha' before God for one hour."

23

LAZINESS IS NOT THE ANSWER

There is one other thing one has to guard against: one must not confuse laziness with trust in Hashem. There are some people who fail to engage in physical endeavor out of sheer laziness, while they attribute it to their trust in Hashem. One thing one may be sure of: to the extent that one fails to work as a result of laziness one will certainly lose. Only trust in Hashem brings heavenly aid, not laziness; "Your lovingkindness shall be upon us, Hashem, as we hoped for You."⁴⁷ The extent of the lovingkindness He bestows on us is determined by the measure of our hope and trust in Him.

Nor should you think that you can use laziness as a tool to help you to achieve trust in Hashem, in the same way as sbelo lishmah leads to lishmah.⁴⁸

24 216 AN OFFER YOU CAN'T REFUSE R. Ford

There is a famous Sfas Emes in the parashah of the Meraglim, the Spies that Moshe Rabbeinu sent to scout the land. The night the Meraglim returned, a debate raged in the Jewish encampment. Would they be able to conquer the land or wouldn't they? The Meraglim insisted they would not, and they won the debate. Why did the Meraglim think they were not equal to the task? Says the Sfas Emes, because they reported that the inhabitants of the land were giants and that "we were in our eyes like grasshoppers" next to them. If they think of themselves as grasshoppers, then all is lost. When your self-image is that of an insignificant insect, how can you have the initiative and the drive and the courage to do anything?

This is the virus with which the Meraglim infected the Jewish people, the self-image of grasshoppers, the feeling of worthlessness and inadequacy in the face of adversity. This is an essential element in the bechiah ledoros, the weeping of the Jews that continued for future generations. This is part of the weeping that has accompanied the Jewish people through thousands of years of history, the cries of "we cannot" because "we are like grasshoppers."

But we are really not grasshoppers. We have tremendous power in our hands. We have the Torah. We have mitzvos. And everything that we do has incredible value. We are far from worthless. We are priceless.

הגאווה החמורה מן החטא

אם באנו לדעת עד מה חמורה הגאווה בעיני הקב"ה נוכל ללמוד זאת מפרשת שילוח המרגלים ומן המאורעות שאירעו בדרכם. התורה מספרת כי המרגלים ששלח משה לתור את הארץ נקלעו בדרכם אל הענקים היושבים בחברון, אלו הפילו חיתתם עליהם, ומכאן נגרמה התקלה הגדולה שנקבעה כבכיה לדורות.

בנידון זה כתב ה"שפת אמת" (לקוטים, פרשת עקב) הסבר מקורי. לדבריו, בכוונה תחילה זימן הקב"ה את הענקים לפני המרגלים כדי שיתיראו מהם. מטרת יראה זו היתה כדי שישראל יכירו שלא זורעם ולא כוחותיהם הם שיעמדו להם בכיבוש הארץ, ולפיכך ישענו כליל על עזרת הבורא. זה היה אמור להיות החיסון בפני הגישה הפסולה שיכוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה". למרות שכתוצאה מיראה זו חטאו המרגלים בעוון הוצאת דיבה על הארץ, כביכול עדיף היה בעיני רחמנא להעמידם בנסיון של חטא, ובלבד שלא ייכשלו בגאווה, כדרך שכתב בעל "חובות הלבבות" שהגיאות חמורה מן החטא.

ה"שפת אמת" מוסיף ומסביר שעל כך אמרו חז"ל (הובאו הדברים ברשי' לדברים א, ח) שאלמלא שלחו המרגלים לא היו ישראל זקוקים לכלי זין, והיינו מפני שאו היה כיבושה של ארץ ישראל מתבצע בדרך נס מבורר. אולם משעה שישראל ביקשו לשלוח מרגלים ולהיכנס לארץ ישראל ברכים טבעיות, נתעורר החשש פן יפלו בפח הגאווה, לכן משמים הראו למרגלים את הענקים, כדי שיבינו שאלמלא עזרת שמים לא יוכלו לכבוש את הארץ.

26

במקום ובזמן הנכון

אולם בד בבד עם האזהרות הרבות שהוזהרנו אדות הגאווה, הוזהרנו כמו כן להישמר מן הענוה שלא במקומה, שתוצאותיה חמורות לא פחות. יצר הרע הוא ערום ומתוחכם ביותר. פעמים שהוא מנסה ללכוד את האדם בשחת הגאווה, אך לפעמים הוא נוקט בדרך שונה ומבקש להכשילו דוקא בענוה ובשפלות רוח. בכל אחד מהמקרים יש לדעת להישמר מפניו. המדקדק בדברי ה"אורחות צדיקים" שהובאו לעיל ימצא שכבר בראשית דבריו, עם כל מה שהוא מגנה את מידת הגאווה, הוא אינו שולל אותה מכל וכל. הוא מדייק וכותב:

לכן צריך האדם להתחכם להנהיגה אל המנהג הראוי, ולדחות אותה במקום שאינה ראויה בו.

ללמדך, שכל הכיעור והגנות של הגאווה, ככל שאר המידות הרעות, הוא רק כאשר אינה במקומה או בשיעורה הראוי. אולם לעתים מזומנות, אדרבה, יש לאחוז דוקא בה, בכדי להישמר מן החטא.

אף ענין זה מדרגש באר היטב בפרשת "שלח". סיכום הטיעונים שבפי המרגלים בשוכם משליחותם היה כמבואר בתורה (במדבר יג, לג): "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם". היתה זו שפלות רוח שלא במקומה, והיא שגרמה להם להוציא דיבה רעה על הארץ ולהיכשל בשליחותם.

מאלפים בנידון זה הדברים שכתב ה"שפת אמת" (תרי"ם), כי שני חלקי הפסוק מתקשרים היטב ביניהם, באשר קיימים קשרי גומלין בין מה שהיו נראים כחגבים בעיני עצמם לבין מה שנראו כן בעיני הענקים. כך היא המידה הנוהגת בעניינים אלו. הם לא היו יכולים להיראות קטנים בעיני אחרים, אלמלא שקודם לכן איבדו בעצמם את תחושת החשיבות הבריאה, שהיתה אמורה להיות להם.

העיון בדברי רש"י יעמיק עוד יותר לקח זה. רש"י מבאר (על פי דברי הגמרא סוטה לה, א) שהמרגלים טענו שהיו כחגבים בעיני הענקים, כאשר שמעו את הענקים אומרים זה לזה, נמלים יש בכרמים כאנשים.

תמה על כך ר' עובדיה מברטנורא, מדוע שינה רש"י מלשון התורה? הן בתורה נאמר שאמרו שהיו בעיניהם כחגבים, ומדוע נקט רש"י שהענקים התבטאו עליהם כאילו נמלים מהלכים בכרמים כאנשים?

אף הוא השיב שכך דרכו של עולם, שהגבוהים רואים את הקטנים בצורה מוקטנת יותר משום באמת. נמצא שכיון שהמרגלים היו בעיני

The Kotzker Rebbe said that the mistake of the spies was in the words "and so we were in their sight." It should not bother a person how others view him. (Otzar Chayim)

A person who worries about how others view him will have no rest. Regardless of what he does or does not do he will always be anxious about receiving the approval of others. Such a person makes his self-esteem dependent on the whims of others. It is a mistake to give others so much control over you. Keep your focus on doing what is right and proper. Work on mastering the ability to have a positive self-image regardless of how others view you. If people give you constructive criticism because of things you are doing wrong, you should appreciate the opportunity to improve. But do not allow your self-image to be dependent on the arbitrary

approval and disapproval of others.

*The Chofetz Chayim (Hachofetz Chayim, vol.3, p.1060) commented: When you view yourself as inferior, you will assume that others also view you in this manner. But the truth could very well be that the other person views you in a much higher manner. As the Yalkut Shimoni states, "The Almighty said, 'Who says that you were not in their eyes as angels?'"

The more inferior you consider yourself the lower you feel that others consider you. This can be extremely painful and can prevent a person from accomplishing anything in life. Realize your intrinsic value as a being created in the image of the Almighty and you will feel much more comfortable around other people.

30

הכל את חוזקו וגבורתו ולא היה עולה על דעת איש כי יתכן שתהיה להם אפשרות להגצל מתחת ידו.

בזה מיושב כי מעצם העובדה שלא חררים שאול את כל העמלקי, חבין שמואל כי הסיבה לזה מפני שקטן הוא בעיני עצמו ולכן זה הדבר שאמר לו בתחילת תוכחתו.

זה פירוש הפסוק ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם, כי ההסתכלות של האדם על עצמו היא הסיבה להסתכלות הסיבה עליו.

31 שיהי נזכר

"וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא" (שמות א ו), וכתב ה"אור החיים" הק', שבא הכתוב לומר שכל זמן שאחד מן האחים היה קיים, היו המצרים מכבדים את בני ישראל, ואף כשהיה אחד מהדור, ההוא קיים היו חשובים בני ישראל בעיניהם, ולא היה להם פנים להשתעבד בהם. עוד כתב שם שבמיתת יוסף ירדו בני ישראל מגדולתם, שמתחילה היו מעולים יותר מן המצרים ובמיתתו נעשו שוים להם,

ובמיתת האחים ירדו למטה ממדרגתם, שהיו בעיניהם נבזים, אבל עדיין לא היו משתעבדים להם, ורק לאחר שמת כל הדור התחילו להשתעבד בהם.

למדנו מדבריו, שאע"פ שהמצרים רשעים היו מעולם, מ"מ לא היו יכולים להשתעבד בישראל כל זמן שהיו ישראל נכבדים וחשובים בעיניהם, ורק כשירדו ממדרגתם ונעשו מבוזים בעיניהם, התחילו לשעבדם.

ונראה כי שתי פנים לדבר, האחד מצד המצרים, שלא היו מסוגלים לשעבד בני אדם שהם נכבדים וחשובים, והשני מצד בני ישראל עצמם, שכל זמן שהיו חשובים ונכבדים בעיני עצמם, לא היו המצרים יכולים לשעבדם, ורק כשהושפלו מחשיבותם בעיני עצמם נעשו בני שעבוד.

עצמם כחגבים, ממילא הם נראו בעיני הענקים, גבוהי הקומה, קטנים עוד יותר, עד שנדמו להם כנמלים זעירות.

שפלות שלא במקומה

תחושת שפלות הרוח שלא היתה במקומה היא שגרמה להם להיראות כפועטים בעיני אחרים. לאורך גיטא, אילו היו המרגלים חדורים בהכרת ערך עצמם כדבעי, גם ענקי ארץ היו מתייחסים אליהם בכבוד ובהערכה מופלגים.

דברים מופלאים בענין זה נאמרו במדרש תנחומא:

אמרו: "ונהי בעינינו כחגבים", אמר הקב"ה ויתרתי עליה, אלא: "וכן היינו בעיניהם" מקפיד אני. וכי יודעים אתם מה עשיתי אתכם בעיניהם? מי יאמר לכם שלא הייתם בעיניהם כמלאכים?!

נמצאנו למדים שאילו היו המרגלים רואים עצמם כמלאכים, אכן הם היו יכולים להיות כאלו. ואין לתמוה איך יכלו להחשיב עצמם כמלאכים, הרי הם כמו אזניהם שמעו את הענקים מתלחשים ביניהם שכדמויות נמלים מתרוצצות בכרמים. אמנם כן. כאשר הם החשיבו עצמם כחגבים, הם נענו בכמין הד לדבריהם, גם מפי הענקים. אך אילו העריכו עצמם כמלאכים, לא היו שומעים גם מפי הענקים דברי השפלה. אדרבה, אפשר שהיו נוכחים לרעת שגם בעיני הענקים, הם נחשבים כחזקים עוד יותר, עד שנדמו כמלאכים.

[מדברי ה"שפת אמת" (תר"מ, תרמ"א) מתבאר עוד, שהביטוי שנקטו כאן חז"ל "כמלאכים", בא לבטא יותר מסימן גדלות גרידא. המלאך הריהו סמל למי שכל כולו מסור לחלוטין לשליחות שהוטלה עליו, ותפקיד האדם להשתדל להידמות בענין זה אל המלאכים. אמנם אין זו משימה קלה, אולם כה במידה שאדם מצליח להחשיב עצמו כמלאך ולהתבטל כלפי המשימה שהוטלה על שכמו, הוא אכן זוכה להצלחה בה, ושום עיכוב לא יכול למונעו בדרכו. זהו הענין שאילו החזיקו עצמם כמלאכים, אכן היו כאלו].

נמצא כי עיקר כשלון המרגלים נבע מתוך ראייתם המוקטנת את עצמם. העוה שלא היתה במקומה, היא שהיתה בעוכריהם וממנה הסתעפו כל הקלקולים שמהם אנו סובלים עד עצם היום הזה.

כיוצא בדברים אלו מצינו גם בעת חורבן הבית השני. חז"ל (גיטין נג, א) סיפרו על קמצא ובך קמצא שמעשיהם היו העילה הישירה לחורבן הבית.

אש תמיד

קפד

29

יסוד נפלא למדנו כאן, צורת ההסתכלות של הסיבה על האדם,

תלויה באופן שבו הוא רואה את עצמו, אם האדם מחשיב את עצמו כחזק עם ביטחון עצמי אזי כולם גם כן רואים אותו כך, אולם אם המבט שלו על עצמו הוא בצורה שלילית, כך הוא נתפס גם כן בעיני הסובבים אותו.

זה מאמר הכתוב "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם", התורה מדגישה את הנקודה הפנימית שבעובדה זו, הסיבה שבני הענק הסתכלו על המרגלים כחגבים, איננה רק מפני המרחק הפיזי שהיה ביניהם אלא משום שהמבט של המרגלים על עצמם היה כזה, וכך זה הקרין גם החוצה.

הלא אם קטן אתה בעיניך

כיוצא בזה מצינו בחזרתו של שאול ממלחמת עמלק, כאשר בא לפני שמואל ואמר לו: (שמואל א' טו, יג) "ברוך אתה לה' הקימותי את דבר ה'", שמואל מתחיל להוכיחו ואומר לו: (שם פסוקים טז-טז) "ויאמר שמנאל אל שאול הרף והגידה לך את אשר דיבר ד' אלי הלילה ויאמר לו, דבר. ויאמר שמואל הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ד' למלך על ישראל וגו' ולמה לא שמעת בקול ד' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ד' וגו'.

ד קב-13 פס

דברים כלפי מעלה, ובאותו הזמן נגזרו עליהם גזירות קשות. מה הקב"ה אומר לירמיה: לך ואמור להם, אין אתם יודעים מה הוצאתם מפיכם... מה גרמתם לעצמכם? הצתם אש עליכם. יום לשנה יום לשנה תשא את עוונותיכם. ונהי בעינינו כחגבים" אמר הקב"ה ויתרתי... אלא "וכן היינו בעיניהם" מקפיד אני, וכי יודעים הייתם מה עשיתי אתכם בעיניהם, מי יאמר שלא הייתם בעיניהם כמלאכים? כמספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים שנה" (תנחומא שלח ז' ורבה ט"ז)

מבהיל הרעיון! היה הסבא מסלבודקה זצ"ל אומר, אנו רגילים לחשוב ששורש חטא המרגלים היה משום שהוציאו דיבת ארץ ישראל רעה, מגלים לנו חז"ל ששורש החטא היה המבט שלהם, שלא הביטו בצורה שבה יש להביט.

הקב"ה ברא את האדם בכוחות וחושים מופלאים שיוכל להיות שליט על כל הארץ ויוכל לראות מסוף העולם ועד סופו ולהגיע מהארץ עד השמים, אם כן איך יתכן שהביטו על עצמם כחגבים? על זה עוד הקב"ה ויתר, אבל על כך שלא הכירו בגדלותם והיו סבורים שגם בעיני הגויים הם נראים כך, על זה הקפיד ולא ויתר. בפרט היתה עליהם טענה, איך יתכן שהביטו אל מבנה גופם וגבורתם הפיזית, עד שהתבטאו "כי חזק הוא ממנו". וכי לא הבינו שלא זה הוא הקנה מידה בעולמו של הקב"ה, וכמו שהיה לבסוף שכשנכנסו לארץ הם ברחו מפניהם. והטענה היתה שזה גובל בכפירה שכן יסוד האמונה: "וזכרת את ד' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", והתביעה הדקה על המרגלים היתה שהיה עליהם להביט בעינים, בכוחות וחושים כפי שקיבלו אותם וכפי היכולת שהטביע בהם הקב"ה בבריאתם.

יש כאן לימוד יסודי מאוד, ששורש כל חטאי האדם הוא משום שלא השביש בתוכו את המבט האמיתי על העולם, מזה נובעים כל החטאים כולם, וכאשר האדם עמל להביט על הסובב אותו במשקפיים הנכונות, ממילא יתנהג נכון.

* אור הצפון ח"ב עמ' צ"ז

מי בראש?

אע"פ ש-5 פס' ט"ו

נחתום בדברי הגר"ש רובנסקי זצ"ל (מתוך מכתבו, זכרון שמואל פניני דעת אות יט עמ' תקצא) אודות דברי המדרש בענין המרגלים (ראה תנחומא שלח ז') 'אנשים גדולים היו אלא שעשו עצמם כסילים': 'חובה על האדם לעמוד תמיד תחת ביקורת עצמית, ללמוד להכיר את עצמו את רצונותיו ואת נטיות ליבו, לעמוד תמיד על המשמר לכוון אותם באפיק הרצוי. וכשאדם חדל מלעמוד תחת ביקורת עצמית, כשחדל מלשקול את מעשיו עד כמה שידו מגעת, אז מבלי משים משתלטים עליו יצרי ליבו והוא עלול לרדת מרום דרגתו עד דרגת כסיל ממש'.

'אנשים גדולים היו אלא שעשו עצמם כסילים', זאת הברירה העומדת בפני כל אדם, כל אחד לפי ערכו הוא. מצד אחד כל אחד ואחד יש לו בחינת 'אנשים גדולים היו' שלו, כל אחד יש לו נקודת הגדלות שלו, ובהכרח רצונית במחשבה רצינית ובמאמץ רציני הוא יכול לעמוד על הגובה, להתעלות ולעלות אחרים אתו. מצד שני, מבלי מאמץ רציני, מבלי מחשבה רצינית, מבלי בקורת עצמית, הוא עלול להפך לכסיל וטיפש, המאבד את עולמו ובאבדו שוחב גם את הסובבים אותו. נתאמץ כולנו לשמור על נקודת הגובה שלנו.

ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם (יג, לג).

* ברשי" פירש: "שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים". והי תוצאה הבאה מתסביך נחירות ומרגש של השפלה עצמית. אם האדם מביט על עצמו כאילו הוא שפל כחגב, אז הוא נחשב בעיני אחרים שפל יותר מחגב, הוא מתקטן עד לכדי נמלה. העוון החמור ביותר של המרגלים אשר שימש בנין אב לשואה הנוראה, שהמלטו על עצמם ועל עם ישראל כולו בכיה לדורות עולם, היה תסביך הנחיתות שהשתרר עליהם. הם הביטו על עצמם כעל חגבים וננסים לעומת גויי הארץ שנראו בעיניהם כענקים.

בן ישראל המתגאה ביהדותו, המברך בכל שחר את הברכה, שלא עשני גוי" והוא מאמין באמונה שלמה בסגולה העילאית שבורא העולמים הנו אורו, יכול בקומה זקופה וברוח נישאה להתגבר על שפלי אדם המתמודדים נגדו. לעומת זה, בן ישראל המביט על עצמו כעל נחות דרגא, אז אפילו רוח קלה ומצויה הנושבת כנגדו מצד גויי הארץ, תהא להפילו למשוואת.

אנו מסיימים את כל התפילות בתפילה מאד עתיקה, שלפי המסורה תיקן אותה יהושע בן נון בעת שבני ישראל עברו את הירדן, והכינו את עצמם למלחמת כבוש הארץ, היא תפילה, "עלינו לשבח לאדון הכל לתת גדולה ליוצר בראשית שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה, שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם". תפילה שנועדה לשרש מלב באי הארץ את הדיבת המהבילה של המרגלים, שמתוך שפלות עצמית הביטו

על העדיפות והעליונות של גויי הארצות ומשפחות האדמה שבני ישראל התכוונו להתלחם נגדם.

חז"ל (חגיגה ה) אומרים על הכתוב, "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" (ירמיה יג) "מקום יש לו להקב"ה ומסתרים שמו, ומאי מפני גוה? מפני גאותן של ישראל שנטלה מהם ונתנה לאומות העולם", כי אין לך קללה יותר חמורה מאשר, "ושברתי את גאון עוכם" (ויקרא כו). כאשר הגאווה שנועדה להיות מעוון של ישראל נשברת, הם מביטים על עצמם כעל הלאה המין האנושי, ואין לך ברכה רוממה ומרעילה יותר למורל ולמצב הרוח של ישראל, המפורז בקרב שבעים זבני טרף, מאשר גאותו, כאשר הם חוזרים ברגש עילאי של "אתה בחרתנו" וכאשר הם מכירים את אמיתות הכתוב (דברים כו) "וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם קדש לה' אלקיך כאשר דבר". כי גבורת הרוח של ישראל, המעט מכל העמים, עולה על כח האגרוף של העמים שלא יספרו מרוב.

33 תסביך הנחיתות של המרגלים היה בעוכרם, והוא שורש פורח ראש ולענה של בכיות ישראל מאז ועד עתה. המציאות של "ונהי בעינינו כחגבים" גרמה והביאה לו, וכן היינו בעיניהם". כאשר אנשים מנמיכים את עצמם כשרצים וחולי עפר לפני אנשים אחרים, אז האחרים דורכים ורומסים עליהם כאילו הם באמת שרצים. רש"י אומר, "וכן היינו בעיניהם, שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים". הם לא אמרו אנשים יש בכרמים כנמלים, אלא אמרו נמלים יש בכרמים כאנשים. זה מראה שהם היו נראים בעיניהם כאילו הם באמת נמלים בצורה משונה של אנשים. הקב"ה בוכה במסתרים על הצלמותי והערפל של ישראל הנוכחים לפני הפסוק, "במסתרים" שהגורם הוא גאותו שניטלה מהם ועברה ליד אונתה"ע, אונתיהם ומגדיהם.

ישנם להותנו יהודים בתפוצות במספר לא קטן שהנם לקייים בתסביך של נחיתות, מביטים הם על עצמם כאילו הם נחותי דרגה לעומת הגוים שעולים עליהם ומעולים מהם. תסביך זה של נחיתות המשתלט עליהם מכרסם את גופם, מדריך את שלות נפשם ומוליך אותם להתבוללות ולשמד. ישנם לגודל שברנו אף סופרים מפורסמים שהנם אכולי שנאה עצמית, ובמאמריהם ובספריהם שיש להם תפוצה רבה הם מבאישים את שם ישראל שממעיו יצאו. על דוברי הרוח של היהדות הנאמנת מוטלת משימה גדולה לבוא במגע עם יהודונים הללו, ולהוכיח אותם, אם בדברים שבעל פה ואם בדברים שבכתב, שעם ישראל תרם בעקיפין ובמישרין הרמות שאין ערוך לשגב שלהן, לאוצר הרוח של האנושות כולה, וכן שלמרות הלחץ והדחק שהגוים לחצו ודחקו את עם ישראל בכל דור ודור, בכל מיני פורעניות שבעולם, ולמרות שכמעין הננו מיעוטא דמיעוטא מכל העמים, עכ"פ, בפנינו בכל מה שנוגע להתקדמות העולם בכל מקצועות המדע אנו תופסים מקום ראשי ועליון. ואסור ליהודי להעלות על דעתו מחשבה איולת וכוזבת שעליו ליסוג לאחור בפני הנכרים.

ג] אצל עם ישראל, במשך כל שנות גלותו בין העמים, לא נפגעה ולא נפגמה תחושת העליונות הרוחנית והמוסרית לעומת הגויים. גם בעת שהושפלו יהודים בידי אויביהם עד עפר, ידעו המה בתוך לבם כי כל מצבם הינו בגזירת שמים, ולפיכך בכל מעלליהם לא הצליחו הגויים להפחית ערכם העצמי בעיניהם. כך, בדורות הראשונים.

לא כן בדורות האחרונים, משנתמעטו הלבבות וערך הגויים גדל בעינינו, התחלנו לחוש כאילו השפלתם יש בה ממש, ולפיכך התרנו ללכת בדרכיהם, בנסיון לשים קץ להשפלה, ועול הגלות נעשה קשה יותר לסבול. יש שראו בכך הרמת כבוד ישראל, שלא כהראשונים שנתנו לגויים לבזותם. אבל האמת היא, שהראשונים היו גדולי רוח, וכל מעללי הגויים לא פגעו ולא נגעו ללבם כלל¹⁰⁰. רק כאשר השפלתו אנו את עצמנו בעינינו, נתגדלו אויבינו בעינינו. זהו שאמר הכתוב "ונהי בעינינו כחגבים", ואנחנו כי "וכן היינו בעיניהם"¹⁰¹.

38 * שמעתי בשם הג' בעל ה'פחד יצחק' זצ"ל, שהיה אומר בזה"ל: היום אין יצרא דעבודה זרה אבל יש יצרא דמינות אחר, והוא שאנשים אינם מאמינים בעצמם.

בספר משנת רבי אהרן (ח"א עמ' קמ) כתוב ח"ל, וחייב אדם להתבונן ולהכיר החשיבות הגדולה שיש בו בעצמותו, ובכוח שמתהווה בו בפועל עם הכרתו בחשיבות זו, וכל כמה שמרבה בהכרה זו כן מתרבת וגדלה בו חשיבותו, וזהו גורם גדול ועיקרי לתקון המעשים יותר מכל, שהרי מצד הכרת חשיבותו לעולם יחשוב בדעתו אם פעולה כזו ראוייה לו והגונה לו, וימנע מכל מעשה ומכל התנהגות שאינה לפי כבוד חשיבותו, שהרי "בנים אתם" וגו', ראויים אתם להיות נאים, עכ"ל.

38 רכד טיב פרשת שלה התורה

ללמדנו, שאם אדם מתנהג בבחינת 'ויגבה לבו בדרכי ה', גם אחרים ירגישו בגדלותו וחשיבותו. וזו עצה טובה למי שרוצה להתחזק בעבודת ה', וחושש מלעג השאננים, שיסתכל על עצמו בעזות דקדושה, ויאמר לעצמו: אני הולך לעשות רצון הכבוד יתברך! וממילא גם אחרים יסתכלו עליו בהערצה. וכך הסבירו צדיקים כוונת הכתוב (תהלים מה, ב): 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך', כאשר חפץ האדם לעשות איזה מעשה טוב, ישנן לעצמו - 'מעשי למלך', הלא אני הולך לעשות רצון קוני וחפץ צורי!

אך אם האדם מתייחס אל עצמו כמו אל חגב, והוא חושש מעצמו וממעשיו, ורואה את עצמו כקטן ודל, לאמר: מה לי ולחזיון בעבודת ה', או אז גם חבריו ומכיריו יסתכלו עליו בזלזול.

כללו של דבר, כאשר אתה זקוק לחזיון בתורה ועבודת ה', אל תחשוש ממה שאחרים יאמרו ויחשבו עליך, אלא תהיה בטוח בצדקת דרכיך ובמעשיך.

הסבא מסלבודקא היה מביא את דברי רבינו יונה (שערי העבודה) כמקור לשיטת המוסר הסלבודקאי שחינך הסבא, וז"ל: הפתח הראשון הוא שידע האיש העובד ערך עצמו, ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו וגדולתם וחשיבותם וחתם אצל הכורא ית' וישתדל ויתחזק תמיד להעמיד עצמו במעלה ההוא ולהתחזק בה תמיד... וישיב לנפשו ויאמר, אדם גדול וחשוב כמוני היום שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונשאות, ושאיני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים ולאבותי כל הימים... על כן האיש העובד ישתדל תמיד להשיג ערכו וערך הצדיקים והחסידים ומעלתם חשיבותם וחתם לפני ה' ית' ודבקתם, ויבין וישכיל וידע כי יוכל להשיג מעלתם וחשיבותם וחתם, כאשר יעבוד כמותם כל ימי חייו ועתותיו ושעותיו ורגעיו כפי כחו והשגתו... עכ"ל.

ובספר צדקת הצדיק (אות קנד) כתב וז"ל: כשם שצריך אדם להאמין בתש"ת כך צריך אה"כ להאמין בעצמו. ו"ל שיש להש"ת עסק עמו ושאינו פועל בטל שבין לילה וכו'.

40

You shall be holy (Vayikra 19:2).
I would think that this means as holy as [God] Himself, therefore it says, "for I am Holy," i.e., My holiness is superior to yours.
And you will be elevated (Devarim 28:13).
I would think that this means "as exalted as God Himself," therefore [the diminutive] רק, only, (a limitation) God's elevation is higher than man's (Vayikra Rabbah 24:9).

These two statements compare human potential achievement and attainment to the Divine, as it were. To us, this comparison is unfathomable. It is only Chazal, who fully appreciated the vastness of human ability, who raised the possibility of comparing it with the Divine, until an indication was found to distinguish between the two. It must be noted that Chazal did not distinguish between the two by lowering their evaluation of man — but rather by declaring that as great as man's potential may be, the Divine is greater yet. This then is the true stature of a human being, created in the image of God, with the ability to scale heights beyond our conception. It is this loftiness which obligates us to the extreme of תְּבִירִית.

sidles
Human Dignity / 243

154 RABBI FREIFELD SPEAKS

we need *siyata dishemaya*, Divine Assistance — and we can get it! A person is the crown jewel of creation, the Almighty's own handiwork. A person — every person! — is the most exalted being in the cosmos, and he has access to *siyata dishemaya*.

בשבילי נברא העולם

סיבת חטא המרגלים היתה מפני שלא החשיבו את עצמם וסיבת החורבן על פי ביאור ר' שמחה בונים מפשיסחא שלא עשה כל אחד את שלו, כבר מוצאה את שרשיה בחטא המרגלים שהיה ג"כ בתשעה באב. שהתורה אמרה (במדבר יג ב) איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו. ולכאורה קשה להבין למה כפל הפסוק תיבות איש אחד? והפירוש לדרכנו הוא שכל אחד מן המרגלים היה חייב להרגיש שהוא האיש האחד והיחיד בעולם ושהכל תלוי בו וכמו שהפסוק גומר כל נשיא בהם ובא התרגום כל רבא דבהון. כלומר שע"י שיביט כל אחד ואחד על עצמו כיחיד בעולם הנה יקנה לעצמו מעלת "רב", ואילו היו מביטים על עצמם בחשיבות זו, בודאי היו מתחזקים ולא היו מדברים לשה"ר על א"י. שסיבת הקלקול היתה במה שלא הלכו כיחידים רק כעדה כמ"ש (במדבר יד כז) עד מתי לעדה הרעה הזאת וברש"י אלו המרגלים. שרק יהושע וכלב הלכו כיחידים בהכרה שהכל תלוי בהם.

וכן אמר הרבי מקוצק על הפסוק (במדבר יג לג) ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם שזה שאמרו ונהי בעינינו כחגבים נחא ואפשר להבין. אבל וכן היינו בעיניהם מה בכך מה איכפת לך איך אתה נראה בעיני אחרים. כלומר אם אתה מרגיש שאתה יחיד בעולם ואין דומה לך, אם כן למה איכפת לך איך שאחרים מביטים עליך. מעתה מובן למה כפל הפסוק תיבות איש אחד. שהפסוק מרמז שלאחר חטא המרגלים נתגלה למפרע שהפירוש בתיבות הללו של "איש אחד איש אחד" באמת נתקיים בשני אנשים בלבד יהושע וכלב משום שהם בלבד קיימו ציווי ללכת במעלת איש אחד.

41